

Karol Berger na wystawie

Data publikacji: 25.10.2023 13:35

Kim był Karol Berger dowiemy się odwiedzając wystawę przygotowaną przez Mariana Steffka z Ośrodka Dokumentacyjnego Kongresu Polaków w Republice Czeskiej. Wystawę oglądać można w siedzibie Kongresu Polaków w Republice Czeskiej w dniach 18 października – 8 listopada 2023 r., od wtorku do piątku w godzinach 8.00 – 15.00.

Karol Berger / fot: literatura.kc-cieszyn.pl/

Karol Berger urodził się 3 maja 1894 r. w Łazach jako najstarszy syn Jana Bergera i Marii z Klimszów. Był nauczycielem, polskim działaczem narodowościowym i społecznym, twórcą teatru kukielkowego „Bajka”.

Karol Berger miał młodszych braci Alfreda, Antoniego i Józefa. Jak podaje Ośrodek Dokumentacyjnego Kongresu Polaków w Republice Czeskiej – autor wystawy „Po ukończeniu szkoły ludowej, kształcił się w polskim gimnazjum w Cieszynie, skąd po trzech latach nauki przeniósł się do seminarium nauczycielskiego na Bobrku. Egzamin dojrzałości zdał w 1913 r. Najpierw pracował jako organista i nauczyciel religii w Morawskiej Ostrawie. Jego pracę zawodową przerwała jednak wojna, bo w 1915 r. został powołany do armii austriackiej i skierowany na front włoski, gdzie został ciężko ranny i tylko cudem uszedł śmierci. Po wyleczeniu wrócił na front, ale już nie do pierwszej linii. W swoje przeżycia z frontu opisał później w książce „Na Podgorze, Garść wspomnień z frontu włoskiego”.

Po powrocie z frontu w 1918 r. wstąpił jako ochotnik do wojska polskiego. W 1919 r. wraz z innymi polskimi działaczami narodowymi został aresztowany, ale władze czechosłowackie nie mogąc udowodnić więźniom zdrady stanu, musiały wszystkich zwolnić. W 1919 r. rozpoczął na nowo pracę pedagogiczną, ucząc najpierw w Karwinie-Solcy, następnie zaś we Frysztacie. W 1924 r. ożenił się z Elżbietą Farną, z małżeństwa z którą urodziła się w 1928 r. córka Aniela.

Od 1 września 1925 r. został nauczycielem Polskiej Szkoły Wydziałowej Macierzy Szkolnej w Czeskim Cieszynie. Jako nauczyciel był wymagający na polu nauki i dyscypliny, ale wyrozumiały i sprawiedliwy. 1 września 1929 r. objął stanowisko dyrektora tej placówki szkolnej i funkcję tę sprawował do 31 sierpnia 1936 r. Jako dyrektor starał się zamienić szkołę w ośrodek polskości. W szkole organizował przedstawienia teatralne oraz różne imprezy narodowe. Tutaj mieściła się też siedziba chóru Towarzystwa Nauczycieli Polskich, którego był członkiem od jego założenia w 1925 r., zaś w 1930 r. został jej dyrygentem.

W 1936 r. Polska Szkoła Wydziałowa w Czeskim Cieszynie została upaństwowiona, a władze czechosłowackie nie pozwoliły Karolowi Bergerowi jako obywatelowi polskiemu pozostać na stanowisku dyrektora i stracił zatrudnienie w szkole. Było to dla niego ogromnym ciosem, ale na szczęście wkrótce zdobył nową pracę, bo został przewodniczącym sekcji teatralnej jako referent oświatowy przy Zarządzie Głównym Macierzy Szkolnej, gdzie pracował do 1 października 1938 r. W 1936 r. powołał do życia teatr kukielkowy „Bajka”. Rok później powierzono mu stanowisko kierownika Teatru Polskiego przy ZG Macierzy.

Za ofiarną pracę zawodową i społeczną odznaczony został Krzyżem Niepodległości (1930 r.) i Srebrnym Wawrzynem Akademickim Polskiej Akademii Literatury (1937 r.) W marcu 1938 r. jako gość honorowy uczestniczył w obradach Kongresu Polaków w Niemczech.

W październiku 1938 r., gdy Zaolzie zostało przyłączone do Polski, został sekretarzem i kierownikiem personalnym w Dyrekcji Towarzystwa Górniczo-Hutniczego w Cieszynie.

W chwili wybuchu wojny 1 września 1939 r. wraz z całą dyrekcją ewakuował się do Krakowa. Do Cieszyna nie mógł wrócić, bo groziło mu aresztowanie. Przez kilka miesięcy ukrywał się w Sosnowcu, ale ponieważ gestapo wpadło na jego trop, nocą musiał uciekać przez zieloną granicę do Generalnej Gubernii. W latach 1941 – 1942 pod fałszywym nazwiskiem Czesław Nowicki pracował w Kielcach jako robotnik w spółce „Społem”. Znowu jednak ostrzeżono go, że

został rozpoznany i znów musiał uciekać. Udał się do Radomia, gdzie we wrześniu 1942 r. został przyjęty jako pracownik administracyjny w fabryce marmelad „Fructilla”. Tu pracował do aż końca wojny.

Po wojnie Karol Berger osiadł z rodziną w Rybniku, gdzie został kierownikiem Działu Administracyjnego Dyrekcji Rybnickiego Zjednoczenia Węglowego. Od sierpnia 1945 r. był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), zaś od 1948 r. Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Uchwałą Prezydium Krajowej Rady Narodowej z dnia 29 maja 1946 r. został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi. W 1947 r. Karol Berger zmienił nazwisko na Nowicki, pod którym ukrywał się już w czasie okupacji niemieckiej. Stopniowo pogarszało się jego zdrowie, poważnie nadszarpnięte już w czasie okupacji. Zmarł w Rybniku 30 sierpnia 1953 r. i został pochowany na cmentarzu ewangelickim w Cieszynie.

Z bogatego dorobku literackiego Karola Bergera należy wymienić przede wszystkim następujące sztuki: „Nawrócony”, „Wiosna ludu. Rok 1848 w Końskiej”, „Zbójnik śląski”, „Zbójnicka krew”, „Jasełka”, „Czarna maska”, „Li-Tszang-Szai”, „Och ta Kasia”, „Babska rewolucja”, „Panna Halka mężatką”, „Podrzutek” oraz sztuki dla dzieci: „Kwiat paproci”, „Jasia sierota”, „Śpiący rycerz”, „Nowy rodzi się świat”. Jego twórczość dramatyczna była wysoko ceniona. Przez jednego z krytyków teatralnych, Franciszka Czapłę, został nawet nazwany Molierem teatru ludowego na Śląsku Zaolziańskim.

Karol Berger był również publicystą. Na łamach „Gazety Kresowej”, „Robotnika Śląskiego”, „Zarania Śląskiego”, „Ogniwa” i „Prawa Ludu” zamieszczał recenzje, własne opowiadania i artykuły o aktualnych zagadnieniach. Był również autorem lub współautorem kilku podręczników szkolnych. Twórczością Karola Bergera zajmowała się m. in. jego córka Aniela Cienciąła, Kazimierz Gołębiowski i Władysław Sikora.